

Fenntartható turizmusfejlesztés a Tisza-tónál

REMENYIK BULCSÚ

Kulcsszavak: fenntartható turizmus, területfejlesztés, ökoturizmus, Tisza-tó.

ÖSSZEFOGLALÓ MEGÁLLAPÍTÁSOK, KÖVETKEZTETÉSEK, JAVASLATOK

A Tisza-tó professzionális módon történő bemutatásának megszervezése elemi érdek, mert a látogatótömeg megjelenése és a szervezetlen módon történő látogatás a tó számára tragikus jövőt tartogat. A környezetterhelés, a vadkempingezés, az etikátlan viselkedés miatt nem őrizhető meg hosszú távon a Tisza-tó vonzereje. A meglévő tervek a fenntartható fejlődés, a turizmusfejlesztés és az életminőség javításának céljai irányába mutatnak.

BEVEZETÉS

A kutatás célja: a turizmusfejlesztés változásának, a fenntartható turizmusfejlesztés kialakulásának bemutatása a Tisza-tónál. A tó kialakulásának története csak 30 évre vezethető vissza, azonban ezen rövid idő alatt gyors fejlődés valósult meg a tó körüli turizmusban. A gyors fejlődés nem minden esetben vette figyelembe sem az adott desztináció teherbíró képességét, sem az ott élő lakosság érdekeit és kívánságait. Az utóbbi években egyre inkább előtérbe került a természet, a gazdaság és a társadalom közötti kapcsolatrendszer, az összefüggések és a kölcsönhatások vizsgálata (Csete M., 2006).

A FENNTARTHATÓ TURIZMUS A TISZA-TÓNÁL

A fenntartható fejlődésnek ellentmond már a Tisza-tó létrejötte is, mai viszonyok közt fel sem épülhetne a Kiskörei Vízerőmű, vagy ökológiai katasztrófaaként élnék meg az építését. A síkvidéki erőműépítések nagyon sok hátránnyal járnak, és jelentős pusztítást hajtanak végre az élővilágban (Füredér – Remenyik, 2008). Azonban a Tisza-tó medrének kialakítása után (1973-ban) több mint egy évtizedig nem történt semmi a vízlépcső duzzasztott terében (Michalkó, 2005). Közben a tározótérben ter-

mészetvédelmi szempontból értékes ökoszisztéma fejlődött ki, a tartóssá vált duzzasztási szint a 20. századi szabályozást megelőző időszakhoz hasonló életteret hozott létre (Tarnóy, 1991). A rendszerváltást követően a ki nem használt idegenforgalmi lehetőségek és a természetvédelem kérdése egyaránt a területfejlesztési politika fókuszába került a Tisza-tó térségében (Michalkó, 2005). Már ekkor több neves kutató szorgalmazta a fenntartható turizmusfejlesztést a Tisza-tónál, a legfontosabb lépésnek a vadkempingezés visszaszorítását tartották. A vadkempingezés az 1980-as években terjedt el a Tisza-tónál – elsősorban a hazai horgászvendégek kedvelik –, és számtalan máig ható problémát vet fel (közlekedés, környezetszennyezés, természetkárosítás, partvédő növényzet kiirtása). Ehhez a jelenséghez természetesen hozzájárult a megfelelő fogadási feltételek hiánya is, azonban elsősorban az olcsóság és a „nomád élet” egzotikuma motiválták a vízparti lakósátrakban gyakran egymást váltó családokat, baráti társaságokat (Bujdosó, 2008).

A Tisza-tó turizmusának gyors fejlődése mellett számtalan gyermekbetegséggel küzd, hiába emelkedett Magyarországon kiemelt üdülőtérületei közé (Csete M., 2006), a fenntartható turizmusfejlesztés

a térség fontos kérdése maradt. A kérdőíves felmérések, amelyeket munkatársaimmal az egész tó körül végeztünk kimutatták, hogy a helyi lakosok és a természetvédelemmel foglalkozó szakemberek elfogadják a megnövekedett turistaforgalmat a településeken, azonban ellentételezőként az infrastrukturális fejlesztéseket hiányolják (utak, szeméttárolók kiépítése). Az itt nyaraló idősebb korosztály jelentős problémának tartja a zajszennyezést a parkolókhöz és a közutakhoz közeli területeken, valamint a nyári időszakban működő éjszakai szórakozóhelyeken (pl. Abádszalókon). A középkorosztályt leginkább a horgászok és a vadkempingezők által okozott szemetelés zavarja. A horgászok egy jelentős része hagy hátra maga után szemetet, beleértve a kiürült műanyag csalis dobozt is, amelyet gyakran lehet látni a horgászhelyeken, vagy a víz tetején úszva. A megkérdezett természetvédelemmel foglalkozó szakemberek szerint a fenntartható turizmusfejlesztésnél figyelembe kell venni a Tisza-tavat mint potenciális vízbázist is. A szennyvízhálózat fejlesztésével a szennyvíz elvezetése megoldott a hétvégi házaknál és a települések nagy részén (fontos lenne a teljes csatornázottság megteremtése). Közvetlen veszélyt jelentenek a fürdőzők testéről a vízbe kerülő napozószerek, amelyek a víz felszínén vékony filmréteget alkotnak. Ez a réteg csökkenti a víz oxigénfelvevő, oxigénátadó képességét, és ez rontja a vízi élőlények életfeltételeit. Legnagyobb problémaként az engedélyezett jet-ski motorcsónak-használatot

jelölték meg, az üzemanyag szennyezi a tó vizét és károsítja élővilágát, ugyanakkor a motor keverő hatása megkönnyíti az oxigén bejutását a víz mélyebb rétegeibe, s növeli a víz oldott oxigéntartalmát. További káros hatása mutatkozik a motorcsónakoknak és a jet-ski-knek főleg az élő Tiszán, ugyanis az általuk keltett erőteljes hullámvészesség leszakítja az ikrákat a part menti fák vízbe nyúló gyökereiről, amelyet a halak tömegesen ívóhelyként használnak (Dávid – Michalkó, 2008). Ezért a halak ívási idejében (megközelítőleg április közepétől május végéig) általános tilalmat, vagy legalább szigorú korlátozást kellene előírni védelmükre.

ÖKOTURISZTIKAI FEJLESZTÉSEK A TISZA-TÓNÁL

A Tisza-tó páratlan szépségű természetvédelmi területekkel rendelkezik, ezért a fenntartható turizmusfejlesztés elsődleges prioritása és a turizmusfejlesztés kitérési lehetősége az ökoturizmus. A 2005-ös évtől kezdődően jelentős ökoturisztikai fejlesztések indultak a Tisza-tónál, a kialakított attrakcióknak töretlenül növekszik a látogatottsága (1. táblázat). A beruházók véleménye egyöntetű ebben a kérdésben, a tóhoz érkező turisták élményt és programokat keresnek (ezeket az igényeket elégítenék ki az ökoturisztikai beruházások). A csak vízparti turizmusra koncentrááló települések (Kisköre, Abádszalók) nagy visszaesésre számíthatnak a 2009-es év turizmusában, miközben az ökoturizmusban részt vevők aránya erőteljesen növekszik (1. táblázat).

1. táblázat

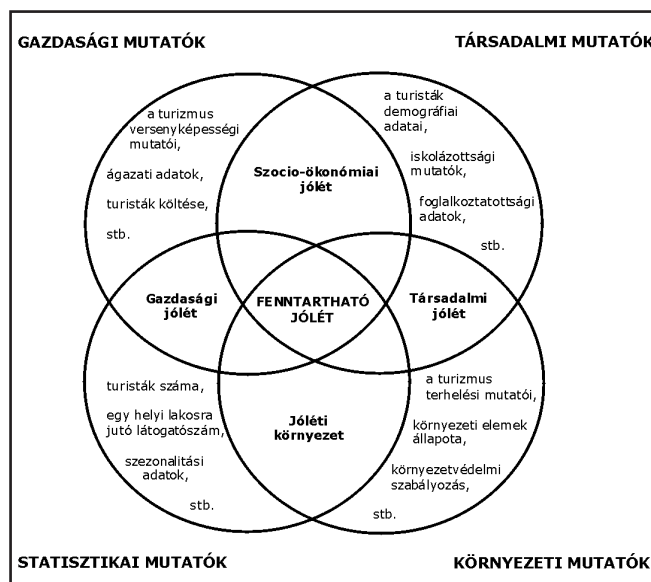
Ökoturisztikai attrakciók látogatószámának növekedése a Tisza-tónál (fő)

	2006	2007	2008
Poroszló Tisza-tavi Vízi sétány	18 000	27 000	30 000
Tiszaörvény, Tiszavirág Ártéri Sétaút	–	4 500	8 600
Erdőtelki Arborétum	4 303	4 607	5 200

Forrás: Tisza-tavi Turisztikai Projekt Iroda, 2009

I. ábra

A fenntartható fejlődés, a turizmus-indikátorok és az életminőség (jólét) kapcsolata

Forrás: Dávid – Jancsik – Rátz, 2007

A Tiszafüredi Madárrezervátum a Hortobágyi Nemzeti Park részeként 1979-ben került a Ramsari-egyezmény védelme alá (1973-tól már létezett a Tiszafüredi Természetvédelmi Terület). 1996-ban a Poroszlói-medence legértékesebb részét, a Tisza, Kis-Tisza V. sz. öblítő csatorna, Balázs-fok által határolt területet (a Poroszlói- és a Sarudi-medencék egy részét) nyilvánították védetté, mely a Ramsari Egyezmény értelmében 1996-tól nemzetközi védettséget is élvez. Ezzel a bővítéssel a teljes tározótér közel kétharmadát, 7080 hektárt védenek természetvédelmi jogszabályok. A madárrezervátum zavarásra fokozottan érzékeny élővilágot őrző részein látogatók csak külön engedéllyel, kutatási és ellenőrzési céllal tartózkodhatnak (a szabályozás a Pélyi Madárrezervátumra is vonatkozik).

A 2005-ös év nagy fejlesztését a régió ökoturizmusát illetően a Poroszlói-medencében található Tisza-tavi Vízi Sétány és Tanösvény elkészülése jelenti, melynek

segítségével a vendégek 1500 méteres vízi gyalogúton (pallóúton) sétálva nyerhetnek betekintést a Tisza-tó csodálatos élővilágába. A tanösvény kikötője csónakkal közelíthető meg, és a poroszlói kikötőtől kb. 500 m-re található, de természetesen a Tisza-tó többi településének kikötőiből is szabadon elérhető egy csónaktúra keretében. A tanösvényen elindulva a vendégek cölöpökre fektetett pallókon tehetnek egy kirándulást a tó korábban megközelíthetetlen területeire. A tanösvényen való tájékozódást és a természeti értékek megismerését nagyméretű képes információs táblák segítik, s a magas megfigyelő kivételével kerekesszékes közlekedésre is alkalmas.

A Magyar Turizmus Zrt. a 2007. évre hirdetett Zöldturizmus Évében kiemelt figyelmet fordított az aktív turizmus és ökoturizmus háttér-infrastruktúrájának fejlesztésére is. A vízparti pihenés, sportolás, horgászat mellett a tó körül immár 70 km hosszú kerékpárút is várja a bringás-

kat. Újabb szakaszán, a Kisköre–Poroszló (23 km) közötti útvonalon fejeződött be a Tisza-tó körüli kerékpárút fejlesztése, mely idegenforgalmi szempontból is fontos annak a tervnek megvalósításában, amelylyel lehetővé vált az ide látogató vendégek számára a tó körbekerekezése. Elterjedt a vízi turizmus, hajótúra keretében járhatjuk be a Tisza-tó kikötőit, ahol csónakot, kenut és kajakot is bérelhetünk (*Molnár – Szabó, 2003*).

2007-ben a Szabics kikötő beruházásaként készült el a tiszaoérvényi Tiszavirág Ártéri Sétaút. A tanösvény a Hortobágyi Nemzeti Park védett területén található Görbe-tó és ártéri erdő bejárását teszi lehetővé. A sétaútnak köszönhetően a fenntartható turizmus és az ökoturizmus jegyében lehetőség nyílik a nagyközönség számára is megismerni ezt az érintetlen világot. A sétaút 1500 m hosszú ártéri tanösvény, ahol 10 állomáson keresztül tudhatnak meg a látogatók érdekességeket a tiszavirágok életéről. A Tisza-tó állat- és növényvilágát mutatja be egy különleges vízimalomkerék segítségével. A régmúlt ártéri települések mesterségeit eleveníti meg és testközelből mutatja be a gyékényfonás, vesszőfonás, teknővájás munkafázisait, illetve a régi halászeszközöket.

A Tisza-tavi turisztikai régióhoz tartozó *Erdőteleki Arborétum* 2007-ben került a *Károly Róbert Főiskola* szervezeti egységei közé. A főiskola jelentős lépéseket tett az ökoturizmus fejlesztéséért, a vizes élőhelyen megtörtént a mederrendezés. A mederkostrás hatására stabilizálódott az élettere az itt élő élőlényeknek, a partfal helyreállításával a betelepített növények életfeltételei is kedvezőbbé váltak. A vízi műtárgyak felújításával szabályozhatóvá vált a vízszint, mely elősegítette a halak szaporodását, a kert funkciójához nem kapcsolódó inváziós fajok visszaszorításakor megvalósult a biológiai egyensúly. A Károly Róbert Főiskola célja, hogy a

meglévő leromlott állapotú vizes élőhelyet természetközeli alakítsa át, elősegítse a növénykertet veszélyeztető szennyvíz elvezetését, és megakadályozza az értékes növényzet további pusztulását. A fejlesztéseknek köszönhetően megnövekedett a látogatók száma (terepgyakorlatok, kutatók, turisták, hallgatók, diákok, gyerekek), ezzel az értékesített belépőjegyek száma is növekedett, a megnövekedett látogatóforgalom miatt tovább nőhet a térség turisztikai potenciálja (1. táblázat). Fokozottabban érvényesülhet a környezeti nevelés hatása, a helyi lakosság tudatára pozitív hatást gyakorolhatnak a helyben megvalósított beruházások.

A Károly Róbert Főiskola és a Poroszlói Önkormányzat összefogásával valósul meg a *Poroszlói Ökocentrum* építése, amely a Tisza-tavi turizmus eddigi legnagyobb beruházása. A már kész tanösvényhez kapcsolódva épül meg Európa egyik legnagyobb, hatszáz literes édesvízi akváriuma. A létesítmény bemutatja a Tisza természeti értékeit, élővilágát és a panorámatoronyból gyönyörködhetnek majd a turisták a Tisza-tó látványában. A beruházás várhatóan 2010. szeptember végére fejeződik be, az épületben a következő termek kerülnek kialakításra: 50 férőhelyes 3D-s mozi, mászófal az extrém sportok kedvelőinek, ökopiactér, konferenciaterem, rendezvénytér, állatsimogató, állandó és időszakos kiállítások, édesvízi akvárium, ajándékbolt.

Ugyanakkor mozgássérültek számára is használható akadálymentesített horgászhelyeket és madármegfigyelő tornyokat alakítanak ki. A fejlesztés kapcsolódik a poroszlói vízi tanösvényhez és a csónakkikötőhöz is, de még több tanösvény kiépítését is tervezik, amelyeket GPS segítségével járhatnak be a turisták. Mindennek nyomán 200 ezer látogatóra számítanak évente, a beruházás 20 főnek biztosít majd munkalehetőséget (*Molnár – Szabó, 2003*).

FORRÁSMUNKÁK JEGYZÉKE

- (1) Bujdosó Z. (2008): A Tisza-tó településeinek közlekedési kapcsolatai, vonzáskörzet vizsgálatok. In: A Tisza-tó turizmusa, Budapest, 57-65. pp. – (2) Csete M. (2006): A fenntarthatóság helyi megvalósítása. Gazdálkodás 50. évf. 16. különiadás, 63-69. pp. – (3) Dávid L. (2003): Ecotourism as a new sustainable tourism development strategy at Lake Tisza, I. International Lake Tourism Conference, Savonlinna, Finland, 27-32. pp. – (4) Dávid L. (2005): The Connection Between Lake Tourism and Regional Development along the River Tisza in Hungary, with Special Regard to the Improvement of Vásárhelyi Plan. China International Lake Tourism Forum, Hangzhou Thousand-Island Lake, China, 1-6. pp. – (5) Dávid L. – Michalkó G. (szerk.) (2008): A Tisza-tó turizmusa. Magyar Turizmus Zrt., Budapest, 224. p. – (6) Dávid L. – Jancsik A. – Rátz T. (2007) Turisztikai erőforrások. Budapest, 289 p. – (7) Füreder B. – Remenyik B. (2008): A Tisza-tó turizmusának fejlődése. In: Dávid L. – Michalkó G. (szerk.): A Tisza-tó turizmusa. Budapest, 31-39. pp. – (8) Michalkó G. (2005): A Tisza-tó turisztikai potenciálja. Földrajzi Értesítő, LIV. évf. 1-2. füzet 129-147. pp. – (9) Molnár A. – Szabó L. (2003): Tisza-tavi Ökocentrum és a komplex fejlesztési lehetőségek. Tisza-tavi Regionális Turisztikai Projekt Iroda, Tiszafüred – (10) Tarnóczy A. (1991): A Tisza-tó és térségének jövője. Településfejlesztés, 4. 49-58. pp.

Magyarország a virtuális vízpiacon

IJJAS FLÓRA

Kulcsszavak: virtuális víz, koncepció, piac, gazdálkodás, krízisek.

ÖSSZEFOGLALÓ MEGÁLLAPÍTÁSOK, KÖVETKEZTETÉSEK, JAVASLATOK

A virtuális vízszemléltre épülő vízkészlet-gazdálkodási döntésekhez szükséges minimális információk egy ország szintjén a következők (Európai Regionális Jelentés, 2009): hol, mikor, mekkora és milyen minőségű hasznosítható vízkészlet áll rendelkezésre, ezeket a vízkészleteket hol és mire használják, mi történik az elhasznált vízzel, mennyi virtuális víz hagyja el az országot az exportált termékek révén, illetve mennyi virtuális víz érkezik az országba az importált termékekkel? Amennyiben ezek az információk hozzáférhetők, úgy további fontos következtetéseket lehet levonni a jövőbeni cselekvési irányokat tekintve, segítve az ország döntéshozóit a fenntarthatóbb vízkészlet-gazdálkodás kialakításában. Ezen túl bizonyos kereskedelempolitikai megfontolások révén – melyek virtuális vízkereskedelmi stratégián alapulnak – nemzeti vagy akár globális szintű vízmegtakarítások is elérhetők a vízhatékonyabb eljárásokat alkalmazó országok termékexportja révén.

Mindezeket összevetve látható, hogy a virtuális víz koncepció nagy segítség lehet a nagy krízisek (energia- és élelmiszerválság, éghajlatváltozás) megértésében, összefüggéseik felismerésében, a feloldásukra tett és azoktól független politikai, gazdasági intézkedések előkészítésében. Ezen felül ötletekkel szolgálhat alternatív megoldási javaslatok kidolgozásához és végrehajtásához. A virtuális víz koncepció felhívhatja továbbá a figyelmet az indokolatlan, pazarló, telhetetlen fogyasztás veszélyeire és az okozott súlyos környezeti károkra. Erős érzelmi hatásokat is kiválthat a mindennapi életben felhasznált virtuális vízmennyiségek nagyságának érzékeltetésével, például annak bemutatásával, hogy egy csésze reggeli kávé biztosításához fürdő-